

INF1000 - Forelesning 9: Mer om objekter og klasser, tips til oblig 3

9. mars 2009
Christian M. Hansen
Institutt for informatikk, UiO

1

Null, && og søppeltømmeren

- Av og til har vi behov for å teste om en peker virkelig peker på et objekt eller ikke:

```
Student s = hyblene[i][j].leietager ;
if (s != null && s.navn.equals("Ola")) {
    // her kommer vi bare hvis s peker på et studentobjekt
    // og navnet i det studentobjektet er lik "Ola"
    .....
}
```

- Hvis vi vil fjerne et objekt fra en peker og fra hele systemet:

```
hyblene[i][j].leietager = null;
```

- Et objekt som ingen pekere peker på, blir tatt av søppeltømmeren – et program som automatisk startes hvis det er lite plass i hukommelsen

2

Konstruktører – startmetoder i klasser

- Når vi lager et objekt av en klasse med **new**, kaller vi egentlig en metode som heter det samme som klassen (derfor parentes bak klassenavnet).
- Vi får automatisk med en slik konstruktør-metode fra oversetteren dersom vi ikke skriver en slik konstruktør selv. Den vi får automatisk er uten parametere og gjør ingen ting.
- Konstruktører nyttes i all hovedsak til å gi fornuftige startverdier for variable i objektet som dannes.
- De konstruktørene vi skriver kan ha parametere.
- Konstruktørene skal ikke ha noen type foran seg, heller ikke void.
- Vi kan ha flere konstruktører i en klasse, men da må parametrene være ulike i antall eller typen av parametrene

3

Eksempel Student med én konstruktør

```
class Student {
    String navn;
    Kurs[] mineKurs;

    Student(String navn, Kurs[] k) {
        this.navn = navn;
        mineKurs = new Kurs[k.length];
        for (int i = 0; i < k.length; i++) {
            mineKurs[i] = k[i];
            mineKurs[i].antStudenter++;
        }
    }
}
```

4

Eksempel Student med to konstruktører

```
class Student {
    String navn;
    Kurs[] mineKurs;
    Student() {
        mineKurs = new Kurs[3];
    }
    Student(String navn, Kurs[] k) {
        this.navn = navn;
        mineKurs = new Kurs[k.length];
        for (int i = 0; i < k.length; i++) {
            mineKurs[i] = k[i];
            mineKurs[i].antStudenter++;
        }
    }
}
```

5

this

- Av og til trenger vi en peker til det objektet metoden vi utfører er inne i. Java-ordet **this** gir oss alltid det.
- Brukes i to situasjoner:
 - Vi har en konstruktør, og parametrene til denne heter det samme som objekt-variable i objektet. Eks:

```
class A {
    int antall;
    A (int antall ){
        this.antall = antall;
    }
} // end A
.. A apek = new A(12);
```

- Vi skal kalle en metode i et annet objekt (gjør av en annen klasse). Da kan vi bruke this for å overføre en parameter til denne metoden om hvilket objekt kallet kom fra.

6

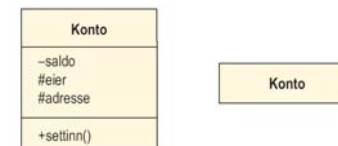
UML-diagrammer av programmene våre

- Hvorfor tegne diagrammer over programmene
 - Oversikt
 - Samarbeid med andre programmerere / systemutviklere
 - Arkitekter, ingeniører tegner først, så bygger de!
 - Enklere å endre en tegning enn programmet
- Objektdiagrammer
- Klassediagrammer

7

Klassediagrammer

- En mer kompakt måte enn objektdiagrammer å tegne sammenhengen i programmet
- Skiller seg fra objektdiagrammer ved at vi ikke direkte tegner datastrukturen (pekere og pekerarrayer), men bare forhold (assosiasjoner, forbindelser) mellom klassene.
- I klassediagrammer dokumenterer vi også sentrale metoder.
- Forholdene er linjer med et logisk navn og antall objekter i hver ende
- Anta at vi har laget en class Konto med tre objektvariable: saldo, eier og adresse og en metode: settinn().

8

Tre (fire) mulig felter i tegning av en klasse

```

classDiagram
    class Student {
        -navn[*] : String
        -adresse[*] : String
        -mineKurs[*] : Kurs
        -mineEksammer[*] : Eksamen
        +meldPåKurs()
        +registerEksamen()
    }
    class StudentSimple[Student]
    class StudentStereotype[Student]
    
```

- Navnefeltet (alltid)
 - klassenavnet
- Kan utelates:
- Variabelfeltet (attributtene)
 - variabelnavn evt. med type
- Metode-feltet
 - Evt med parametere og returverdi
- (Unntaks-feltet)

Symboler for synlighet (fra resten av programmet)

- + public
- private
- # protected
- ~ package

9

UML Klassediagrammet kan nyttes til

- Modell av problemområdet (domenemodell)
- Modell av klassene i programmet (+ modell av databasen,...)
- Men siden vi skal modellere virkeligheten en-til-en i programmet vårt, så blir de like i utgangspunktet

10

Forhold mellom klasser

- En student har null eller flere eksamener**
- Vi tegner et forhold mellom to klasser som har med hverandre å gjøre logisk sett, og:
- hvor vi i programmet vil kunne følge pekere for å få adgang til variable eller metoder
- Vi skriver hvor mange objekter det maksimalt på ett tidspunkt kan være på hver side av et slikt forhold
- Siden vi med: Eksamen mener en avlagt enkelt-eksamen vil en Eksamen bare være tilknyttet en bestemt student

```

classDiagram
    Student "1" -- "*" Eksamen : -har tatt
    
```

11

```

classDiagram
    Student "1" -- "*" Eksamen : -har tatt
    
```

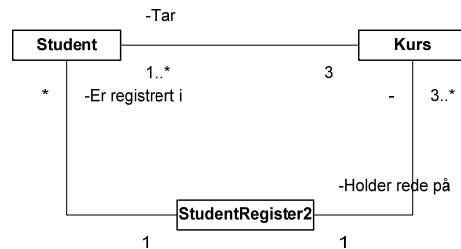
- Forbindelsen leses fra venstre: En student har tatt null, en eller flere Eksamener"
- Antallet objekter angis slik:

Skrivemåte	Betydning
1	en
*	null, en eller flere
1..*	minst en
3..*	minst tre
3,4,5	tre, fire eller fem

12

Studentregister2 – med tillegg: klassen Kurs vet *hvilke* Studenter som tar kurset

- Et studentregister holder orden på studentene og kursene, og en student tar 3 kurs hvert semester

13

Regler for å plassere riktige antall på et forhold

- Anta at du står i **ett** objekt av en klasse og ser over til (langs en forbindelse) til en annen klasse:
- Hvor mange objekter ser du da maksimalt *på et gitt tidspunkt* av den andre klassen
- Det antallet noteres (jfr. tabellen) på den andre siden
- Du går så over forbindelsen til den andre klassen og antar at du nå står i **ett** objekt av denne klassen og gjenntar pkt. 1-3

14

Hvilke forhold skal vi ha med i klassediagrammet ?

- Slike forhold hvor ett objekt av den ene klassen:
 - inneholder
 - består av
 - eier,...
 en eller flere objekter av den andre klassen
- Det vi i programmet vil følge en peker for å få tak i verdien på visse variable i den andre klassen eller kalle en metode.

Det er da ikke 'naturgitt' hvilke forhold vi har i et klassediagram, det avhenger av hvilke spørsmål vi vil være interessert i å svare på.

15

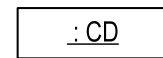
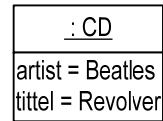
Objekt-diagrammer

- Vi tegner en typisk situasjon av objekter i systemet vårt, når vi har fått datastrukturen på plass.
- Vi tegner og navngir bare de mest sentrale dataene som:
 - pekere
 - peker-arrayer
 - noen sentrale variable i objektene

16

Tegning av et objekt (med mer eller mindre detaljer)

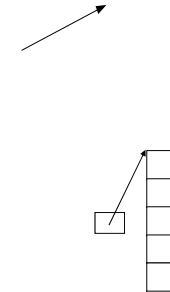
- To eller ett felt(er) i en boks
- Navnfeltet
 - objektnavn:klassenavn eller bare
 - :klassenavn
- Attributt-feltet (kan være tomt)
 - Navnet på sentrale objektvariable evt. også med verdier

17

Andre elementer i et objektdiagram

- Pekere
- Peker-arrayer

18

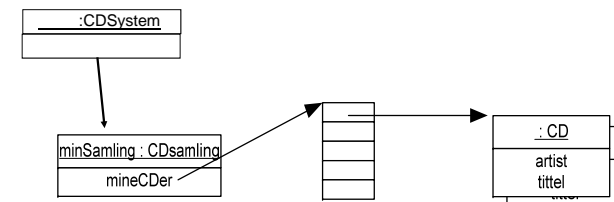
Eksempel: Et CD-samling

- Vi ønsker å lage et lite menystyrt program for å holde orden på CD-samlinga vår med mindre enn 1000 CDer. Vi skal ha funksjoner for å :
 - registrere ny CD
 - Søke etter artist (skriv ut alle platene med denne)
 - Skrive ut hele registeret
- Hvilke klasser har vi i dette problemet
 - Opplagt 'class CD'
 - Noen fler ?

19

Klassene: CD og CDsamling

- Vi tenker oss følgende datastruktur (er den tilstrekkelig?)
- Vi har her forenklet programmet (klassen CDSYSTEM inneholder main, CDSamling meny-metode og sentral switch i løkke-metoden,... , mens CD inneholder utskriftsrutine .

20

```
import easyIO.*;

class CDSystem {
    public static void main(String args []) {
        new CDSamling().løkke();
    }
}

class CD{
    String artist, tittel;
    void skrivUt(Out u) {
        u.outln("Artist:" + artist + ", Tittel:" + tittel);
    }
}

class CDSamling{
    CD [] minSamling = new CD[1000];
    int antCDer = 0;

    void løkke() {
        In tast = new In();
        Out skj = new Out();
        String a;
        CD c;
        int valg;
```

```
do{ skj.outln("Velg:");
    skj.outln(" 1 - les ny plate (skriv artist platetittel");
    skj.outln(" 2 - skriv artist");
    skj.outln(" 3 - avslutt");
    valg = tast.inInt();

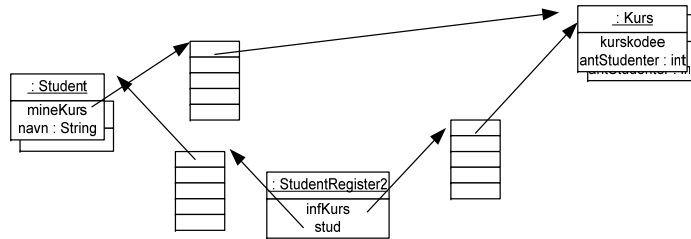
    switch(valg) {
        case 1: // les data
            c = new CD();
            minSamling[antCDer++] = c;
            skj.out("Gi artistnavn:");
            c.artist = tast.inWord();
            skj.out("Gi tittel:");
            c.tittel = tast.inWord();
            break;
        case 2: // skriv data
            skj.out("Gi artistnavn:");
            a = tast.inWord();
            for(int i = 0; i < antCDer; i++)
                if (minSamling[i].artist.equals(a))
                    minSamling[i].skrivUt(skj);
            break;
        case 3: // avslutt
            skj.out("Systemet avslutter");
            break;
        default: // feil
            skj.out("Bare gi verdier: 1 - 3");
    }
} while (valg != 3);
}}
```

```
>java CDSystem
Velg:
1 - les ny plate (skriv artist platetittel
2 - skriv artist
3 - avslutt
1
Gi artistnavn:PJHarvey
Gi tittel:RidOfMe
Velg:
1 - les ny plate (skriv artist platetittel
2 - skriv artist
3 - avslutt
1
Gi artistnavn:TomWaits
Gi tittel:MuleVariations
Velg:
1 - les ny plate (skriv artist platetittel
2 - skriv artist
3 - avslutt
2
Gi artistnavn:TomWaits
Artist:TomWaits, Tittel:MuleVariations
Velg:
1 - les ny plate (skriv artist platetittel
2 - skriv artist
3 - avslutt
```

Et helt studentregister med kurs, studenter og registeret

- Vi har Studenter på Ifi som første semester tar tre kurs, samtidig som vi har behov for å registrere kurs og hvor mange studenter som tar hvert kurs.
- Vi tegner først en tenkt datastruktur – et UML objektdiagram
- så skriver vi programmet

Objektdiagrammet er en forenkling av programmet. Det tar bare med den essensielle datastrukturen (mest pekere og peker-arrayer) som holder datastrukturen sammen


```
class StudentRegister2{
    public static void main(String args []) {
        String [] kurskode = {"INF1000","INF1040","MAT1030"};

        // lag kurs
        Kurs [] infKurs = new Kurs[3];
        for (int i = 0 ; i< infKurs.length; i++)
            infKurs[i] = new Kurs(kurskode[i]);

        //lag studenter på informatikk bachelor
        Student [] stud = new Student[3];
        stud[0] = new Student("Ola N", infKurs);
        stud[1] = new Student("Åsne S",infKurs);
        stud[3] = new Student();

        for (int i = 0 ; i< stud.length; i++)
            stud[i].skrivUt();
    }
}
```

```
class Student {
    String navn;
    Kurs [] mineKurs = new Kurs[3];

    Student(){mineKurs = new Kurs[0];}

    Student(String navn, Kurs [] k){
        this.navn = navn;
        for (int i = 0; i<k.length; i++)
            mineKurs[i] = k[i];
        mineKurs[i].antStudenter++;
    }

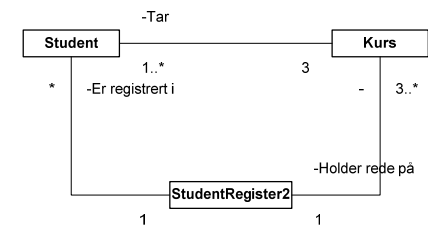
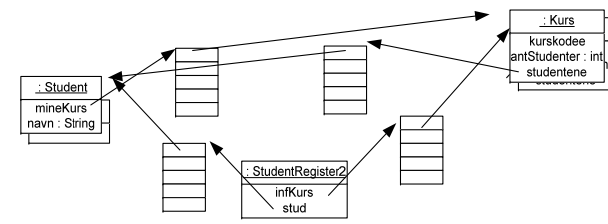
    void skrivUt() {
        System.out.println("Student med navn:"+ navn+ ",og kurs:");
        for (int i = 0;i < mineKurs.length; i++)
            System.out.println(mineKurs[i].kurskode);
    }
}

class Kurs {
    String kurskode ;
    int antStudenter = 0;

    Kurs(String k) {
        kurskode = k;
    }
}
```

```
>java StudentRegister2
Student med navn:Ola N, og kurs:
INF1000
INF1040
MAT1030
Student med navn:Åsne S, og kurs:
INF1000
INF1040
MAT1030
Student med navn:null, og kurs:
```

Sammenligning: Objektdiagram og Klassediagram

Generelt om Oblig 3

- Les oppgaveteksten nøye! Ikke gjør mer enn det er spørsmål etter!
- Identifiser objektene og bestem datastruktur for hver klasse som du trenger
- Tegn gjerne en figur over objektene og datastrukturen. Da er det lettere å programmere
- Skaff deg oversikt over spesielle teknikker du trenger å bruke, i dette tilfelle lesing fra og skriving til fil
- Skriv koden gradvis og test ut metoder etter hvert som du skriver dem
- Skriv gjerne først de metodene som er nødvendig for å få en enkel prototype av programmet ditt opp og kjøre! Utsett for eksempel filbehandlingen til slutt!

29

Fire klasser er angitt i oppgaveteksten

- class Oblig3
 - her legger vi main-metoden som sparker det hele i gang.
 - fra denne klassen oppretter vi et Hybelhus-objekt og kaller en metode i dette objektet som styrer interaksjonen med brukeren
- class Hybelhus
 - her ligger den sentrale datastrukturen og metoder for alle funksjonene i menyen
 - vi initialiserer datastrukturen for hybelhuset i konstruktøren
- class Hybel
 - info knyttet til en hybel: leietager og utestående
- class Student
 - info knyttet til student: navn og saldo

30

class Oblig3 – forslag til kode

```
public class Oblig3 {
    public static void main(String[] args) {
        String datafil = "Hybeldata.txt";
        if (args.length > 0)
            datafil = args[0];
        Hybelhus utsyn = new Hybelhus(datafil);
        utsyn.kommandoløkke();
    }
}
```

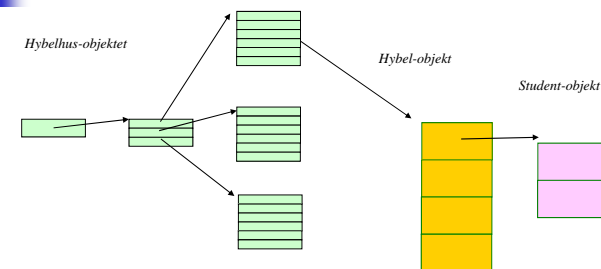
Default filnavn som i oppgaveteksten, men med mulighet for endringer fra kommandolinjen. Bra for debugging – du kan lett bruke andre testfiler!

Filnavnene overføres til konstruktøren for Hybelhus-klassen

Så overfører vi kontrollen til metoden i utsyn som styrer brukerinteraksjon

31

Enkel skisse av datastrukturen

32

class Hybelhus: forslag til datastruktur

```
public class Hybelhus {
    private String datafil;
    final int ANT_ETG = 3;
    final int ANT_ROM = 6;
    final String TOM_HYBEL = "TOM HYBEL";

    private int måned;
    private int år;
    private int totalFortjeneste;
    private int totaltAntallMåneder;

    In tastatur = new In();
    Out skjerm = new Out();

    private Hybel[][] hyblene = new Hybel[ANT_ETG][ANT_ROM];
}
```

private skjuler variable for andre klasser. Dette er god programmeringsskikk!

final markerer at verdiene ikke kan endres. Det er vanlig å slike konstanter har store bokstaver.

Variable for informasjonen som leses fra datafilen.

33

Konstruktøren til Hybelhus-klassen

- Konstruktøren utføres når et objekt opprettes og aldri siden.
- I konstruktøren er det vanlig å gi startverdier til datastrukturen. Konstruktøren mottar gjerne argumenter med informasjon som den trenger for å gi startverdier.
- Siden poenget med denne oppgaven er å trene på å lage en objekt-orientert modell, skal jeg vise i detalj hvordan man kan foreta innlesning fra datafilen i konstruktøren
- Skrivning til filer må dere selv finne ut av (se kap. 3 i boka!).
- Vær nøye med å teste ut koden steg for steg! Når dere kommer til skrivning av fil, vær nøyaktig med å teste at filen ser akkurat slik ut som den skal etter skrivning!
- Tips ved innlesning: Skriv ut til skjerm samtidig som dere leser inn. Lurt for feilsøking!

34

class Hybelhus: forslag til konstruktør

```
Hybelhus(String datafil) {
    this.datafil = datafil;
    skjerm.outln("Leser fra " + datafil + ":");
    In hybelfil = new In(datafil);
    måned = hybelfil.inInt(";");
    år = hybelfil.inInt(";");
    totaltAntallMåneder = hybelfil.inInt(";");
    totalFortjeneste = hybelfil.inInt(";");
    for(int i = 0; i < ANT_ETG * (ANT_ROM - 1); i++) {
        int etg = hybelfil.inInt(";"); skjerm.out(etg);
        char bokstav = hybelfil.inChar(";"); skjerm.out(bokstav);
        String studentnavn = hybelfil.inWord(";"); skjerm.out(" " + studentnavn);
        int saldo = hybelfil.inInt(";"); skjerm.outln(" " + saldo);
        hybelfil.readLine(); //for å bli kvitt resten av linja
        hyblene[etg - 1][(int)(bokstav - 'B')] =
            new Hybel(studentnavn.trim(), saldo);
    }
    hybelfil.close();
}
```

Nyttig metode i class Hybelhus

```
void listLeietagere(){
    for (int i = 0; i < ANT_ETG; i++) {
        for (int j = 0; j < ANT_ROM; j++) {
            skjerm.out(i+1);
            skjerm.out((char)('B' + j) + " ");
            Student student = hyblene[i][j].getLeietaker();
            if (student != null)
                skjerm.outln(student.getNavn() + " " + student.getSaldo());
            else
                skjerm.outln(TOM_HYBEL + " " + hyblene[i][j].getUtestående());
        }
    }
}
```

Java-konvensjon:

- Metodene for å hente dataverdi begynner med **get**
- Metodene for å angi verdier skal begynne med **set**
- Bruk alltid slike metoder for å aksessere variable i objekter
- La variablene være deklartert **private**
- Alt annet er dårlig programmeringsskikk og gir i lengden opphav til stygge bugs!

36

Videre jobbing med class Hybelhus:

- Begynn gjerne med å lage metoden for å styre menyen – jeg har kalt denne "kommandoløkke()". Identifiser alle metodene du skal kalle herfra.
- Tenk igjennom hva hver metode skal gjøre og hvordan den skal gjøre det FØR du begynner å skrive kode. Bruk gjerne små skisser og stikkord.
- Spesielt må du tenke over hvilke metoder du trenger fra de andre klassene og hvordan dataverdier skal endres.
- Utfordringen er å bryte oppgaven du skal løse ned i mange småproblemer – som hver for seg er enkle å løse – og så sette sammen løsningene av småproblemene slik at de sammen kan løse hele oppgaven.

37

... og de andre klassene

- For klassene Hybel og Student gjelder det samme: list opp alle metodene du trenger og tenk over hvilke data disse trenger. Hvordan skal de få tak i informasjonen de trenger?
- Husk at du aldri bør kode overalt samtidig. Når du har fått en viss oversikt, skriv kode for de enkle metodene først og test dem grundig før du går videre.
- Ikke lås deg til en bestemt løsning og datastruktur fra starten. Ofte mangler vi oversikt når vi begynner, og blir nødt til å endre konstruksjonen av programmet underveis fordi det dukker opp ting vi ikke hadde tenkt på da vi startet. Dette er heller regelen enn unntaket!

38

... og til slutt:

- **Å jobbe med obligene er det du lærer mest av i kurset!**
- Bruk boka aktivt som oppslagsverk i denne prosessen. Studer relevante programeksempler i boka! Det er utrolig mye lettere å lære seg noe når du trenger det for å løse en oppgave – enn å lære seg det bare for å lese til eksamen!
- Prøv å bli litt kjent med Java API samtidig. Det er gøy! Java-verdenen er stor og interessant. Prøv deg frem på egen hånd!

39